

รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา Buddhist Oriented Schools Model in Establishment for Education

พระครูโพธิเขตวารคุณ
Phakrubodhikhetworakun

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
National Office of Buddhism

อภิเดช สุผา
Aphidej Supha

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
Faculty of Humanities, Mahamakut Buddhist University
aphidej.sup@mbu.ac.th

Received 18 January 2021; Revised 6 March 2021; Accepted 23 March 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา ทั้งประเด็นของความหมาย และทฤษฎี ความสำคัญและแนวคิดหลักการของโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียน โดยโรงเรียนวิถีพุทธได้นำหลักพุทธธรรมมาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร เพื่อพัฒนาผู้เรียน มีระบบการศึกษา 3 ประการ คือ ไตรสิกขา หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นให้ครอบคลุม การดำเนินชีวิตทุกด้าน ซึ่งรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธในการดำเนินงานมีลักษณะ 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ/สิ่งแวดล้อม ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ

คำสำคัญ : รูปแบบ,โรงเรียนวิถีพุทธ,สถานศึกษา

Abstract

The purpose of this article was to study. Buddhist Oriented Schools model in establishment for education. both the point of meaning and theory. The importance and concepts and principles of the Buddhist Oriented Schools. This will be useful in the application of teaching and learning management to learners. The Buddhist Oriented school has applied or applied the principles of Buddhism in administration to develop learners. There are 3 educational systems: trisikkha or morality, concentration and wisdom. by focusing on covering all aspects of life. The aspects of the Buddhist Oriented school model in operation are characterized by 5 aspects: Physical/Environmental, Basic activities of life, Teaching, Atmosphere and interaction and management.

Keywords: model, Buddhist Oriented Schools, establishment for education

บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในขณะนี้ เป็นกระแสที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาให้เด็ก เยาวชนและคนไทยในอนาคตเป็นคนดี มีคุณธรรมเป็นคนเก่ง คิดดี ทำงานได้ดี มีคุณภาพ มีความเป็นไทย สามารถปรับตัวได้เหมาะสมกับสถานการณ์โลกและสังคมที่เปลี่ยนแปลง คุณภาพของคนไทยเช่นนี้เป็นทรัพยากรที่สำคัญ สำหรับการอยู่รอด และการพัฒนาของประเทศไทยในกระแสสังคมยุคใหม่ ที่ต้องใช้ความรู้เป็นเครื่องมือสำคัญของการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 5) ได้กล่าวว่า ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวดที่ 1 มาตรา 6 ความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้นโรงเรียนจึงเป็นสถาบันทางการศึกษา เป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญที่สามารถพัฒนาคนไทยให้เป็นเป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ควบคู่คุณธรรม จริยธรรม และมีวัฒนธรรมในการ ดำรงชีวิต ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปจากอดีตคือสังคมเกษตรกรรม มาถึงปัจจุบันสังคมอุตสาหกรรม มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย เข้ามามีบทบาทต่อชีวิตของมนุษย์มากยิ่งขึ้น ผลกระทบจากวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีบทบาท ทำให้การ ดูแลเอาใจใส่ในครอบครัวลดน้อยลง ดังนั้น การที่จะทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คือ การให้เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ต้องอาศัยการพัฒนาทางการศึกษาเล่าเรียนโดยเริ่ม จากโรงเรียนนั่นเอง ในปีการศึกษา 2546 สำนักพัฒนา นวัตกรรมจัดการศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 4) ได้กล่าวว่า โรงเรียนวิถีพุทธเป็นรูปแบบของการพัฒนาโรงเรียนรูปแบบหนึ่ง ที่ได้กำหนดให้มากขึ้นเพื่อการพัฒนา ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โรงเรียนวิถีพุทธ คือโรงเรียนระบบ ปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของ สถานศึกษา เป็นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ เป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ โดยยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญ ความรู้และคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 11) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 มาตรา 22 และ 23 ที่จัดการเรียนรู้มุ่งสู่การพัฒนาโดยเน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ ผู้เรียนพัฒนาตามลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม 4 ประการ คือ การอยู่ใกล้ชิดคนดี การเอาใจใส่ศึกษาโดยมี หลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี การมีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดี อย่างถูกวิธี และ ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำเอกสารแนวทาง การ ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 5-6) ซึ่งโรงเรียนวิถีพุทธเหล่านี้ก็สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ โดยดำเนินการได้อย่างดีเยี่ยมเป็นแบบอย่างแก่โรงเรียนอื่น ๆ ที่กำลังพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธให้สามารถพัฒนา ผู้เรียนได้โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือมีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานในการดำเนิน

ชีวิตมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรร่วมกันพัฒนา สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 20-27) โดยมีแนวคิดหลักที่สำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาที่จะดำเนินโรงเรียนวิถีพุทธ ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต 3) ด้านการเรียนการสอน 4) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และ 5) ด้านการบริหารจัดการ

ความหมายและทฤษฎีโรงเรียนวิถีพุทธ

1.1 ความหมาย

คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา (2556) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธคือโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2552) ได้อ้างถึงใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2548 : 126-147) โรงเรียนวิถีพุทธเพื่อสังคมไทยการจัดการศึกษาตามแนวพุทธเป็นแนวคิดหรือหลักการจัดการศึกษาที่สัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์และธรรมชาติให้ถูกต้องตามความเป็นจริงที่มองชีวิตของมนุษย์ และเข้าใจความเป็นจริงเพื่อใช้ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความเป็นจริงที่ทำให้ชีวิตมนุษย์พัฒนาไปด้วยดี

สุพิชฌาย์ เจริญรัมย์ (2555) ได้ให้ความหมายของ โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนในระบบปกติทุกระดับภายใต้การกำกับของกระทรวงที่เน้นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามหลักไตรสิกขามาบูรณาการ ประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนในภาพรวมของสถานศึกษาโดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญา และมีเมตตา เพื่อมุ่งเน้นพัฒนา ผู้เรียนให้สอดคล้องกับ จุดเน้นการพัฒนาของประเทศ

โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา

- ศิล คือ พฤติกรรม / วินัยในการดำเนินชีวิตที่ตึงตามตนเอง และผู้อื่น
- สมาธิ คือ พัฒนาจิตใจให้มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจเข้มแข็งสงบสุข
- ปัญญา คือ มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด มีการแก้ปัญหาที่แยบคาย

1.2 การวิเคราะห์ SWOT

SWOT Analysis หมายถึงการวิเคราะห์ SWOT เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ ซึ่งช่วยให้ผู้บริหารกำหนดจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน โอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนผลกระทบต่อการทำงานขององค์กร SWOT มาจากตัวย่อภาษาอังกฤษ 4 ตัว ดังนี้

S มาจาก Strengths หมายถึง จุดเด่นหรือจุดแข็ง ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก องค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดีเป็นข้อดีที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในบริษัท เช่น จุดแข็ง

ด้าน การเงิน จุดแข็งด้านการผลิต จุดแข็งด้านทรัพยากรบุคคล องค์กรจะต้องใช้ประโยชน์จากจุดแข็งในการกำหนดกลยุทธ์การตลาด

W มาจาก Weaknesses หมายถึง จุดด้อยหรือจุดอ่อน ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน สถานการณ์ภายใน องค์กรที่เป็นลบและด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ไม่ดีเป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในต่าง ๆ ของบริษัท ซึ่งบริษัทจะต้องหาวิธีในการแก้ปัญหาเหล่านั้น

O มาจาก Opportunities หมายถึง โอกาส ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กร เป็นผลจากการที่สภาพแวดล้อมภายนอกของบริษัทเอื้อประโยชน์หรือส่งเสริมการดำเนินงานขององค์กร โอกาสแตกต่างจากจุดแข็งตรงที่โอกาสนั้นเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายนอก แต่จุดแข็ง นั้นเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายใน นักการตลาดที่ดีจะต้องแสวงหาโอกาสอยู่เสมอ และใช้ประโยชน์จากโอกาสนั้น

T มาจาก Threats หมายถึง อุปสรรค ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร บางครั้งการจำแนกโอกาสและอุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะทั้งสองสิ่งนี้สามารถเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจทำให้สถานการณ์ที่เคยเป็นโอกาสกลับกลายเป็นอุปสรรคได้และในทางกลับกัน อุปสรรคอาจกลับกลายเป็นโอกาสได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้องค์กรมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ของตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์แวดล้อม เป็นข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งธุรกิจจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์การตลาดให้สอดคล้องและพยายามขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ประโยชน์ของ SWOT

1. นำ SWOT ไปจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อพัฒนาองค์กร
2. การทำ SWOT จะช่วยให้หัวหน้าสถานการณ์ และมีการเตรียมความพร้อมกับการปรับเปลี่ยนของ สภาพแวดล้อม บางครั้งเมื่อโอกาสมาถึง องค์กรจะได้เก็บเกี่ยวผลประโยชน์ได้ทันและเต็มที่ หรือ ถ้าเรา รู้ ว่าแนวโน้มจะมีปัญหาอุปสรรคอะไรเกิดขึ้นกับองค์กร เราจะได้มีการเตรียมตัวรับมือ ฟ่อนสถานการณ์ที่ เลวร้ายให้บรรเทาลงได้

วิธีการทำ SWOT Analysis

การทำ SWOT นั้นทีมงานต้องมีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างของตัวองค์กรเอง ข้อมูลลูกค้า ข้อมูลคู่แข่ง ข่าวสารทางเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศมาเป็นตัวช่วยในการวิเคราะห์ อย่าลืมนะ เราต้องวิเคราะห์ โดยอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เป็นจริงไม่ใช่จินตนาการ

SWOT ต้องทำให้เป็นไปในทางเดียวกันกับ วิสัยทัศน์ พันธกิจ หรือ เป้าหมาย (Vision, Mission และ Objective) หรือเข้ากับทรัพยากรในองค์กรและความสามารถที่เข้ากับสิ่งที่องค์กรถนัด แล้วนำ SWOT มาเป็น

เครื่องมือที่ใช้ในการวางแผนกลยุทธ์องค์กร โดยเขียนรายการออกมาให้น้อยที่สุด โดยดูข้อมูลจาก Strengths, Weaknesses, Opportunities และ Threats

ตัวชี้วัดการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน

การบริหาร ภาพพจน์ขององค์กรประชาชนยอมรับหรือไม่ ทักษะและความสามารถของผู้บริหาร สามารถ รับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ไหม โครงสร้างขององค์กรสอดคล้องกับบุคลากร เทคโนโลยี สภาพแวดล้อมหรือไม่ สนับสนุนการตัดสินใจที่รวดเร็วหรือไม่ สามารถประสานงานระหว่างฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ระบบการวางแผนงาน มาตรฐานและกระบวนการปฏิบัติงาน ระบบการควบคุมปฏิบัติ ได้สอดคล้องกันหรือไม่ บุคลากร ทักษะคิของพนักงาน ความสามารถในการทำงาน ประสบการณ์ จำนวนพนักงาน มีกลไกเหมาะสมเพื่อได้มา รักษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือไม่

เงินทุน แหล่งที่มาของเงินทุน ต้นทุนของเงินทุน ปริมาณเงิน ระยะเวลาในการใช้คืน ระบบบัญชีเพื่อการคำนวณต้นทุน การกำหนดงบประมาณสอดคล้องกับแผนงานขององค์กรหรือไม่ ฐานะการเงินขององค์กรเพิ่มพูน รายได้อย่างไร การควบคุมทางการเงินเป็นอย่างไร

เครื่องจักร/ครุภัณฑ์/สิ่งก่อสร้าง มีประสิทธิภาพแค่ไหน เหมาะสมกับปริมาณงานหรือไม่ เครื่องมือถูกใช้ เต็มที่หรือถูกใช้บางส่วน การดัดแปลงใช้กับงานอื่น ค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุง

วัตถุดิบ ปริมาณ ต้นทุนในการดำเนินงาน จำนวนผู้ผลิตและผู้ขาย ฤดูกาล ระยะเวลาในการสั่งซื้อ เทคโนโลยี/นวัตกรรม เทคโนโลยีทันสมัยหรือล้าสมัย การสร้างมูลค่าเพิ่ม ความได้เปรียบในเชิงเปรียบเทียบ การวิจัยและพัฒนา

นอกจากการวิเคราะห์ SWOT ที่ละด้านแล้ว ยังมีวิธีการ SWOT อีกแบบที่น่าสนใจ บางครั้งเราอาจจับคู่ทำ การวิเคราะห์แบบนี้ได้ เรียกว่า TWOS Matrix

SO วิเคราะห์พร้อมกันเลยว่า เรามีจุดแข็งอะไรและมีโอกาสอะไรที่สนับสนุนจุดแข็งนั้น เช่น ในธุรกิจ การขนส่ง พนักงานของเรามีความชำนาญเส้นทาง สามารถลดระยะทางการขนส่งได้และประจวบกับราคา น้ำมันลดลง ทำให้โอกาสทำกำไรมีสูงขึ้น

ST วิเคราะห์ว่าเรามีอุปสรรคอะไรบ้าง และเราจะสามารถใช้จุดแข็งแก้ไขอุปสรรคนั้นได้อย่างไร เช่น ใน ธุรกิจท่องเที่ยว ในช่วงหน้ามรสุมนักท่องเที่ยวจะลดลง โรงแรมเรามีจุดแข็งในด้านการจัดกิจกรรมเสริม และสถานที่ อบรมสัมมนา อาจจะต้องดึงดูดให้ลูกค้าเข้ามาใช้บริการโรงแรมได้อย่างสม่ำเสมอ

WO วิเคราะห์ว่า มีสภาพแวดล้อมภายนอกอะไรบ้างที่เอื้อโอกาสให้เราแล้ว แต่ถ้าเรายังมีจุดอ่อน อะไรที่ จะทำให้เราฉกฉวยโอกาสนั้นไม่ได้

WT วิเคราะห์ว่า มีสภาพแวดล้อมภายนอกอะไรบ้างที่เป็นอุปสรรคกับเราและยังกระทบกับจุดอ่อนของเร โดยตรงด้วย

เมื่อทำการวิเคราะห์แล้วเราจะได้รายการหัวข้อ SWOT ออกมา ให้จัดประเภทดูว่า เป็น SO, ST, WO, WT อย่างละกี่รายการ และจัดลำดับความสำคัญว่าควรปรับปรุงและแก้ไขรายการใดก่อน

กลยุทธ์ที่คิดขึ้นมาแต่ละข้อสามารถเชื่อมและเสริมกันได้ เช่น กลยุทธ์ในช่อง WT สามารถแปลงให้เป็น

โอกาสทางธุรกิจและนำไปเชื่อมและสร้างกลยุทธ์ในช่อง SO ได้ ซึ่งจะเห็นว่าเมื่อเอามาจับคู่กันแล้วก็จะเข้าใจองค์กรและปัญหาที่เกิดขึ้น มองภาพรวมออก และสามารถวางกลยุทธ์ขององค์กรได้อย่างถูกต้องและถูกทิศทาง แต่ ที่สำคัญคือ ควรเขียนรายการ SWOT ออกมาให้สั้นที่สุดโดยควรเขียน ออกมาไม่เกินสามรายการต่อหนึ่งตัวหรือ ทั้งหมดควรรวมกันไม่เกิน 12 รายการ โดยเอาสิ่งที่สำคัญต่อองค์กรมากที่สุดขึ้นมา ไม่เช่นนั้นเวลาทำรายการของ กลยุทธ์ออกมาจะมากเกินไปและเมื่อนำไปปฏิบัติจะเยอะและทำได้ยาก

การกำหนดแผนกลยุทธ์จากการวิเคราะห์ TOWS Matrix

กลยุทธ์ WT รีบสลาย จุดอ่อน และหลีกเลี่ยง อุปสรรค

กลยุทธ์ WO เลี่ยงจุดอ่อน นำความสามารถเฉพาะอย่างมาใช้ให้ได้เปรียบในส่วนที่มีโอกาสสูง

กลยุทธ์ ST เอาจุดแข็งสูงสุดไปข่มอุปสรรค เช่น ใช้จุดแข็งทางเทคโนโลยีการจัดการเพื่อจัดการอุปสรรคที่มีคู่แข่งมาก

กลยุทธ์ SO เป็นสถานการณ์ที่บริษัทต้องการมากที่สุดโดยใช้จุดแข็งและโอกาสที่ดี สร้างแผนรุก

ทางเลือกกลยุทธ์

เลือก WT เมื่อเห็นจุดอ่อนและอุปสรรคสูงกว่าคู่แข่ง ต้องพัฒนาอีกระยะ จึงจะแข่งขันได้

เลือก WO มีจุดอ่อนสูงแต่โอกาสก็สูงด้วย ต้องคอยหลีกเลี่ยง บางจุดอ่อนเพื่อโอกาส ควรเลือกแผนตั้งรับ (Defensive)

เลือก ST มีจุดแข็งสูงแต่เจออุปสรรคแข่งขันสูง หรือผู้บริหารยังขาดความมั่นใจ ควรเลือกแผนทดสอบโครงการ Pilot test เพื่อดูความเป็นไปได้ของแผนบางตัวที่คาดว่าจะสร้างตลาดใหม่ได้ (Competitive)

เลือก SO มีทั้งจุดแข็งและโอกาสสูง เลือกแผนรุก (Aggressive) และลงทุนด้านงบประมาณเต็มที่เพื่อช่วย ชนะในการแข่งขันและยึดตลาดได้ก่อนคู่แข่ง (Competitive)

ส่วนใหญ่ถ้าให้หัวหน้างานหรือผู้บริหารระดับต้นและกลางทำวิเคราะห์ SWOT องค์กรที่ไร จะเห็นว่าผลสรุปจะออกมาว่ามีปัญหาความไม่ชัดเจนของทิศทางองค์กร ขาดทรัพยากรสนับสนุน แต่ถ้าเป็น SWOT ที่ให้ ระดับผู้บริหารระดับสูงทำการวิเคราะห์เอง จะเห็นผลการวิเคราะห์อีกแบบหนึ่ง เช่น การประสานงานไม่ดี ขาด ระเบียบวินัย

ดังนั้น การทำ SWOT ควรใช้ทีมงานทุกแผนกและอาจจะใช้หัวหน้างาน ผู้บริหารระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูงมาทำร่วมกัน และรวบรวมจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคทั้งหมดมารวมกัน ซึ่งต้องเปิดโอกาสให้ ผู้เสนอ SWOT ให้เหตุผลและอธิบายสาเหตุว่าทำไมจึงให้หัวข้อนี้เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส หรืออุปสรรค จากนั้น ให้ที่ประชุมซักถามและออกความเห็น แล้วใช้มติที่ประชุมเป็นการชี้ขาดว่าเห็นชอบหรือไม่ หรือจะเปลี่ยนเป็น ประเภทอื่น

สามารถสรุปได้ว่า โรงเรียนวิถึพุทธคือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่มีอยู่แล้ว แต่เป็น โรงเรียนที่ได้นำหลัก พุทธธรรมมาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารเพื่อพัฒนาผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีระบบ การศึกษา 3 ประการ คือ ไตรสิกขา หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา ฝึกอบรมให้ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้าน และบูรณาการสู่

การพัฒนาชีวิต ที่สมบูรณ์ โดยผ่านกิจกรรมการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น ตามกระบวนการวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และวัฒนธรรมแห่ง ความเมตตา อันเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตที่สำคัญของผู้เรียน โรงเรียนวิถิปุทธจึงเป็น นวัตกรรมจัดการศึกษา 1 ใน 5 ของรูปแบบใหม่ที่กระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายให้โรงเรียนสมัครเข้าร่วม โครงการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งระบบ ให้มีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตาม เจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาสอดคล้องกับรากฐานของสังคมไทย โดยใช้หลักทฤษฎีการพัฒนาต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้นมา ปรับปรุงและพัฒนา

ความสำคัญ

การพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่าง บูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญาเข้าใจในคุณค่าแท้ใช้ กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหาร และคณะครูเป็นกัลยาณมิตรช่วยกันพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีวิถีการทำงาน วิถีชีวิต วิถีการ เรียนรู้ วิถี วัฒนธรรม ต่าง ๆ ตามหลัก “ไตรสิกขา” ที่นำไปสู่ “ปัญญา” วิถีชีวิตที่ดั่งงามตามหลักไตรสิกขาทั้ง 3 ด้าน

1. ศีล (พฤติกรรม)

- 1.1 มีกิริยามารยาท กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น
- 1.2 รู้จักพิจารณาเลือกเสพสิ่งบริโภค และสื่อต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ด้วยปัญญา
- 1.3 รู้จักความพอดี พอประมาณ ในการแสวงหา บริโภค สะสมสิ่งต่าง ๆ
- 1.4 ปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ภายนอกที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดวินัยในตนเอง
- 1.5 ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่นโดยมีศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต
- 1.6 มีชีวิตที่สัมพันธ์ด้วยดีกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม

2.จิตใจ (สมาธิ)

- 2.1 มีสมรรถภาพที่ดี คือ มีสมาธิ มีความตั้งมั่น เข้มแข็ง มุ่งมั่นทำดี ด้วยจิตใจกล้าหาญ อดทน สู้ สิ่งยาก ขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อสามารถฟันฝ่าอุปสรรคผ่านความยากลำบากไปได้ ฟังตนเองได้
- 2.2 มีคุณภาวะ คือ มีความกตัญญูรู้คุณ มีจิตใจเมตตา กรุณาโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ ละอายชั่วกลัว บาบ ชื่อสัตย์ รับผิดชอบ กล้ารับผิดชอบ เกิดจิตที่เป็นบุญกุศลอย่างสม่ำเสมอ
- 2.3 มีสุขภาวะที่ดี คือ มีความสุข ความร่าเริง เบิกบาน มองโลกในแง่ดี มีกำลังใจ เกิดแรงบันดาลใจ ในการเรียนรู้ ในการร่วมกิจกรรมงานต่าง ๆ

3.ปัญญา

- 3.1 มีศรัทธาเลื่อมใสและมีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ในกฎแห่งกรรม และในหลักบาปบุญคุณโทษ

3.2 มีทักษะและอุปนิสัยในการเรียนรู้ที่ดี จูงใจ ใฝ่รู้ รู้จักการค้นคว้า การจดบันทึกให้เกิดการเรียนรู้ จาก การปฏิบัติจริง การคิดวิเคราะห์ประมวลผล สามารถนำเสนอถ่ายทอดได้ทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคล

3.3 มีทักษะชีวิตเท่าทันต่อสิ่งเร้าภายนอก และกิเลสภายในตนสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ สามารถนำ หลักกรรมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้มีฐานชีวิตที่ดีมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติธรรม เกิดปัญญา เข้าใจในสังขารธรรมในชีวิต

3.4 ได้ตามวุฒิภาวะของตน สามารถต่อยอดพัฒนาไปสู่การปฏิบัติธรรมให้เกิดความเจริญงอกงาม ในธรรมที่สูงยิ่งขึ้นไป

สรุปได้ว่า การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหาร และคณะครูเป็นกัลยาณมิตร ช่วยกันพัฒนาดำเนินการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีวิถีการทำงาน วิถีชีวิต วิถีการ เรียนรู้ วิถี วัฒนธรรมต่าง ๆ ตามหลัก “ไตรสิกขา” ที่นำไปสู่ “ปัญญา” วิถีชีวิตที่ดีงามตามหลักไตรสิกขาทั้ง 3 ด้าน คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

แนวคิดหลักการของโรงเรียนวิถีพุทธ

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด โรงเรียนวิถีพุทธเพื่อสังคมไทย กระทรวงศึกษาธิการ (2552) อ้างถึงใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2548: 126-147) การจัดการศึกษาตามแนวพุทธ เป็นแนวคิดหรือหลักการจัดการศึกษาที่สัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์และธรรมชาติให้ถูกต้องตามความเป็นจริงที่มองชีวิต ของมนุษย์ และ เข้าใจความเป็นจริงเพื่อใช้ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับ ความเป็นจริงที่ทำให้ชีวิตมนุษย์ พัฒนาไปด้วย ดีการพัฒนาคนต้องเป็นองค์รวมต้องใช้ทั้งสามอย่างในทุกเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา ต้องสืบเนื่องกัน คือ ในขณะที่ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จะต้องมีความตั้งใจงานต่อสิ่งนั้น และต้องมีความตั้งใจต่อสิ่งนั้นอย่างใดอย่าง หนึ่ง พร้อมกับทำใจขอบเขตของความรู้ และต้องเรียนรู้สิ่งนั้นไปตลอดเวลา เมื่อคนเราได้เรียนรู้เพิ่มขึ้นทำให้บุคคล ได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นสภาพจิตจะเปลี่ยนไปและพฤติกรรมสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนไปโดยพัฒนาไป ด้วยกันทั้งหมด โรงเรียนวิถีพุทธ สูโรงเรียนคุณธรรม กระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนวิถีพุทธคือ โรงเรียนระบบ ปกติทั่วไปที่มีอยู่แล้ว แต่เป็น โรงเรียนที่ได้นำหลักพุทธธรรมมาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารเพื่อพัฒนาผู้ เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีระบบ การศึกษา 3 ประการ คือ ไตรสิกขา หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา ฝึกอบรมให้ ครอบคลุมการดำเนิน ชีวิตทุกด้าน และบูรณา การสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ โดยผ่านกิจกรรมการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น ตามกระบวนการ วัฒนธรรมแสวงหาปัญญาและวัฒนธรรมแห่งความเมตตา อันเป็นรากฐานในการ ดำเนินชีวิตที่สำคัญของผู้เรียน โรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็น นวัตกรรมจัดการศึกษา 1 ใน 5 ของรูปแบบใหม่ที่ กระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายให้ โรงเรียนสมัครเข้าร่วม โครงการ จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งระบบ ให้มีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ตาม เจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาสอดคล้อง กับรากฐานของสังคมไทย ดังนั้นเพื่อให้การนับ ถิ่นต่างศาสนาเป็นอุปสรรคในการบริหารโรงเรียน จึง นำมาสู่การเกิดขึ้น ของ “โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ” ทั้งนี้เพื่อให้โรงเรียน ครู และนักเรียนมีความอิสระในการ

เลือกนั้บถือศาสนา สามารถปฏิบัติตนให้มีคุณธรรม แนวคิด เบื้องต้นสภาพการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม แนวคิดเบื้องต้นการจัดสภาพสถานศึกษาที่เหมาะสมกับการ ดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรม มีสภาพ การดำเนินงาน 5 ด้าน โดยสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา(2550) ได้เสนอไว้ดังนี้ด้านกายภาพ สถานศึกษาจะ จัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ ที่ส่งเสริมการพัฒนา ศิล สมาธิ และปัญญา เช่น มี ศาลาพระพุทธรูปที่เด่น เหมาะสมที่จะชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ มีมุมหรือห้องให้ศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญภavanaที่เหมาะสม หรือมากพอที่จะบริการผู้เรียน หรือการตกแต่งบริเวณให้เป็นธรรมชาติหรือ ใกล้เคียงธรรมชาติชวนให้มีใจสงบ และส่งเสริมปัญญา ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต สถานศึกษาจัดกิจกรรมวิถี ชีวิต ประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษาที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการ ทั้ง ศิล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือ วัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อ เป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต ด้านการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอน ที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ทั้งนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ควร มีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศ ของการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และพัฒนา ไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็น กัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของความเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีความ เมตตา กรุณาต่อกัน ทั้ง ครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อนักเรียน ครูต่อผู้ปกครอง และครูต่อครูด้วยกัน ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยบุคลากรในสถานศึกษาร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนสร้าง ความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้าง ปัญญาความเข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ ร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูและผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุนโดยลักษณะต่าง ๆ และ การปฏิบัติตนเองที่จะสนับสนุน และ เป็นตัวอย่างในการพัฒนาการเรียนตามวิถีชาวพุทธ

สรุปได้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธคือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่มีอยู่แล้ว แต่เป็นโรงเรียนที่ได้นำหลักพุทธ ธรรม มาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารเพื่อพัฒนาผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีระบบ การศึกษา 3 ประการ คือ ไตรสิกขา หรือ ศิล สมาธิ ปัญญา ฝึกอบรมให้ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้าน และบูรณา การสู่การ พัฒนาชีวิตที่ สมบูรณ์ โดยผ่านกิจกรรมการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น ตามกระบวนการวัฒนธรรมแสวงหาปัญญาและ วัฒนธรรมแห่ง ความเมตตา อันเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตที่สำคัญของผู้เรียน โรงเรียนวิถีพุทธ

รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 10) ได้สรุปว่าสถานศึกษาจะ จัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนา ศิล สมาธิ และ ปัญญา เช่น มีศาลาพระพุทธรูปเด่นเหมาะสมที่จะชวน ให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ มีมุมหรือห้องให้ศึกษา พุทธธรรม บริหารจิต เจริญภavanaเหมาะสม หรือมากพอที่จะบริการผู้เรียนหรือการตกแต่งบริเวณให้เป็น ธรรมชาติ หรือใกล้เคียงธรรมชาติชวนให้มีใจสงบและส่งเสริมปัญญา เช่น รมรื่น มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม ดูแล เสียงต่าง ๆ มิให้อีกทีก ถ้าเปิดเพลงกระจายเสียงก็พิถีพิถันเลือกเพลงที่ ส่งเสริมสมาธิ ประเทืองปัญญา เป็นต้น

โดยสอดคล้อง กับการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน อุทัย หิรัญโต (2526:76-77) ได้กล่าวไว้ว่า “สิ่งแวดล้อม คือทุกสิ่งทุกอย่างที่เร้าและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนหรือกลุ่มคน” โดยการจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียนเป็นการพัฒนานักเรียนให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ และเป็นการพัฒนาทางด้านความรู้สึกรู้จักคิด จิตใจ และมีคุณธรรม รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา ซึ่งแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพของคนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2529:70-71) โดยได้กำหนดแผนงานหลักเพื่อพัฒนาการศึกษา ในช่วง พ.ศ. 2540-2544 เรื่อง การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ให้มีแนวทางและมาตรการด้านการปรับปรุง การจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดย

1. ให้ผู้สอนปรับวิธีการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล
2. ให้ผู้สอนจัดวิธีการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย ในรูปแบบให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน และ เงื่อนไขของท้องถิ่น
3. เชื่อมโยงการเรียนรู้ ในเนื้อหาวิชากับสภาพปัญหาและประสบการณ์จริง
4. ให้สถาบันการศึกษาเสริมสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อม เพื่อส่งผลต่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
5. ให้หน่วยงานทางการศึกษาปรับปรุงระบบการวัดและประเมินผลการเรียน โดยมุ่งเน้นการวัดความรู้ ความคิดในลักษณะรวบยอดแทนการวัดผลเป็นรายวิชาเพียงอย่างเดียว
6. กระทรวงศึกษาธิการควรจัดทำข้อสอบมาตรฐาน ในวิชาทักษะพื้นฐานที่เป็นวิชาแกนสำคัญ เพื่อตรวจสอบคุณภาพทางการศึกษา
7. กระทรวงศึกษาธิการปรับปรุงระบบการคัดเลือกเข้าเรียนต่อในทุกระดับการศึกษาโดยให้สะท้อนจุดประสงค์ของการเรียนรู้ในแต่ละระดับการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2538:1-3) เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษามีหน้าที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและ หน่วยงานต่าง ๆ มากมาย เพื่อความสำเร็จที่จะเกิดขึ้น ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเข้าใจที่ตรงกัน และความ ร่วมมือระหว่างทุกฝ่ายเป็นสำคัญ จึงได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาขึ้น ซึ่งเป็นการปรับปรุงการดำเนินงาน ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยการเลือกสรรเปลี่ยนแปลง และเพิ่มเติมแนวทางการดำเนินงานที่มีอยู่เดิมด้วยความ คาดหมายว่าจะสามารถแก้ปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่เดิมให้เบาบางลงหรือหมดไป และสามารถพัฒนาคุณภาพ การศึกษาให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา เพื่อสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์การแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ในการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา เร่งรัดให้โรงเรียนและสถานศึกษาทุก ระดับจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานคุณภาพที่ทัดเทียมกัน และให้กระจายการจัดบริการครอบคลุม คือ 1) จัดทำแผนที่ตั้งสถานศึกษา (School Mapping) ของโรงเรียน 2) กำหนดขนาดของโรงเรียนและสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ในแต่ละภูมิภาค เพื่อให้ได้ขนาดโรงเรียนที่สามารถจัดกิจกรรม การเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น 3) กำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นพื้นฐาน ในด้านบรรยากาศของการจัดการศึกษาด้าน การเรียนการสอน ด้านอาคารสถานที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน ด้านบุคลากรที่ สอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาทางสังคม และเศรษฐกิจ 4) ให้โรงเรียนแต่ละโรงเรียนที่มีอยู่เดิม และที่จะสร้าง ขึ้นใหม่มีผังแม่บทอย่างเต็มรูป

แบบอีกทั้งการออกแบบและการจัดสร้างอาคารเรียน รวมทั้งการจัดบรรยากาศใน การในเรียนการสอน และ สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ต้องให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และมุ่งรักษา ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น 5) กระจายอำนาจการกำหนดนโยบายการบริหารโรงเรียนและสถานศึกษาทุกระดับ 6) ให้องค์การติดตามและ ประเมินผลการดำเนินงาน และประเมินมาตรฐานโรงเรียนเพื่อให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพการศึกษา เพื่อ เป็นแนวทางการพัฒนาในอนาคต จากแนวความคิดของ มะเตือ เสมา ได้กล่าวว่า การจัดโรงเรียนให้มีคุณภาพ โดยการเริ่มต้นที่ขนาดโรงเรียน คือทำโรงเรียนให้มีขนาดเท่ากันเพื่อให้พร้อมที่จะทำกิจกรรมการเรียนการสอน ที่มีคุณภาพจะไม่มีโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ต้องนำการพัฒนาที่ คุณภาพมากำหนด ระดับตำแหน่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ ลิขิต เทอดสิทธิ์ศักดิ์ ที่กล่าวว่า หน้าที่ของสภาพการศึกษา ต้องพัฒนาโรงเรียนให้มีมาตรฐานเท่ากัน คือมาตรฐานของการเรียนการสอน โดยครูจะต้องมี คุณวุฒิหรือขีด ความสามารถเป็นที่ยอมรับของชุมชนเท่ากัน จำนวนครูทุกโรงเรียนต้องมีสัดส่วนเท่ากัน นักเรียนก็มีสัดส่วน เท่ากัน และต้องให้ครูมีรายได้ดีขึ้น และเพื่อเป็นการสนองแนวทางการปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2538:13-14) จึงได้กำหนดบัญญัติ 10 ประการขึ้น โรงเรียนที่ได้มาตรฐานหรือโรงเรียนในอุดมคติ จะต้อง มีองค์ประกอบ 10 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียน ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ มีจิตสำนึกในการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ผู้บริหารมีเวลาอยู่ประจำสถานศึกษา เพื่อ ดูแลการปฏิบัติงานภายในให้เป็นที่ไปด้วยความเรียบร้อย

2. มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนการสอน เพื่อให้ นักเรียน ได้เรียนอย่างมีความสุข มุ่งเน้นการเรียนการสอนตามธรรมชาติ โดยให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง และปลูกฝัง เรื่องความสะอาด ความมีวินัย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรักสามัคคี รวมทั้งการจัดให้โรงเรียนมีความร่มรื่น มี ต้นไม้ แหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่ฝุ่น ไร่ผลภาวะ

3. เป็นโรงเรียนที่มีความพร้อม มีแผนผังเต็มรูปแบบ มีห้องเรียน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ ตลอดจนมีสนามกีฬาครบครันโดยให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น

4. มีอุปกรณ์การเรียนการสอนครบครัน โดยจัดซื้อในราคาท้องตลาดที่เป็นธรรม ทั้งเหมาะสมกับการ ใช้ให้ เกิดประโยชน์สูงสุด

5. มีบุคลากร ครูผู้สอนครบตามเกณฑ์ หากขาดแคลนครูให้ครูที่เกษียณอายุ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจน ผู้ทรงคุณวุฒิมาช่วยสอน และหรือให้มีระบบการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

6. ให้องค์การท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะทางด้านวิชาการ หรือด้านบริหาร เช่น กำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

7. มีการเก็บค่าเล่าเรียน และค่าธรรมเนียมการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษา และจัดอุปกรณ์การเรียน การ สอนให้ครบครัน ทั้งนี้หักเงินค่าเล่าเรียนสำหรับเด็กยากจน และจ่ายค่าตอบแทนให้นักเรียนในการ พัฒนาหรือฝึกปฏิบัติ ฝึกอาชีพที่เกิดรายได้และเป็นประโยชน์แก่โรงเรียน

8. มีการส่งเสริมให้กลุ่มหรือชุมชน มีส่วนร่วมในการแสวงหาทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการบริหารการ จัดการของสถานศึกษา การจัดสวัสดิการให้กับครู เช่น การจัดที่พัก ค่าตอบแทน ค่าล่วงเวลา ค่าสอนพิเศษ ค่า ฝึกอบรมตลอดจนการแก้ปัญหาหนี้สินของครู

9. มีการวัดผลและประเมินผลทางการศึกษาที่มุ่งเน้นผลผลิต หรือคุณภาพของนักเรียนตามที่กำหนดไว้ใน หลักสูตร

10. เป็นโรงเรียนที่ผู้นำท้องถิ่น และผู้ปกครองทุกระดับทุกประเภทยอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพและมาตรฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539:51-54) จากผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาปีการศึกษา 2538 ซึ่งให้เห็นว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนยังมีปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนามาตรฐานให้สำเร็จตามเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อีกหลายประการ คือ ในภารกิจ 6 งานหลักมาตรฐานที่ผ่านน้อยที่สุดคือ งานวิชาการ ซึ่งอาจเป็นเพราะงานวิชาการเป็นงานที่ค่อนข้างเป็นนามธรรม หรือกระบวนการและผลของงานยังมีรูปแบบไม่ชัดเจน การสนับสนุนด้านงบประมาณและการประสานความร่วมมือยังขาดความชัดเจนและต่อเนื่อง ส่วนในด้านโรงเรียนพบว่าระดับการศึกษาที่โรงเรียนผ่านมาตรฐานมากที่สุดคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 34) รองลงมาคือ ระดับก่อนประถมศึกษา (ร้อยละ 13) ส่วนระดับประถมศึกษาผ่านมาตรฐานน้อยที่สุด (ร้อยละ 8) ทั้งนี้อันเป็นเพราะโรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จะเป็นโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความพร้อมทางด้านปัจจัยต่าง ๆ เช่น บุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น ส่วนใน ระดับก่อนประถมศึกษา พบว่ามีโรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์คือ การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก สอดคล้องกับแนวการจัดประสบการณ์ (ร้อยละ 28) อาจเนื่องมาจากจำนวนผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมี ปริมาณมากโอกาสได้รับการศึกษาอบรมเพื่อทำความเข้าใจเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา มีค่อนข้างน้อย ประกอบกับโรงเรียนส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ในชนบทมีรายได้น้อย ศักยภาพในด้านการสนับสนุนด้านปัจจัย เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนจึงมีค่อนข้างต่ำมาก เมื่อพิจารณาตามขนาดของโรงเรียนพบว่าโรงเรียนขนาดเล็กผ่านมาตรฐานไม่ถึงร้อยละ 50 ในทุกมาตรฐาน ในขณะที่โรงเรียนขนาดใหญ่จะผ่านมาตรฐานมากกว่าร้อยละ 50 ในทุกมาตรฐาน เมื่อพิจารณาทางด้านผลผลิตโดยภาพรวมพบว่า เด็กที่ผ่านการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีการพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ด้านที่ผ่านน้อยที่สุด คือ ด้านสติปัญญา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ตั้งอยู่ในชนบท ขาดแคลนทั้งด้านความพร้อม ของ บุคลากร ความเหมาะสมของอาคารสถานที่และอุปกรณ์การเรียนรู้ ในระดับประถมศึกษา การพัฒนาหลักสูตรให้ สอดคล้องกับนักเรียนและท้องถิ่น มีโรงเรียนฝายน้อยที่สุด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539:ค) ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนให้มีประสิทธิผล จึงควรให้ความสำคัญในการพัฒนา ดังนี้ คือ 1) ปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอน 2) การปรับปรุง ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร 3) การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโรงเรียน 5) การปรับปรุง ประสิทธิภาพการวางแผนและการบริหารโรงเรียน 5) การปรับปรุงประสิทธิภาพการนิเวศ 6) การส่งเสริมสนับสนุนการเรียนและคุณภาพชีวิตนักเรียน 7) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ความประสงค์ในแนวทางดังกล่าวนี้ บรรจง ชูสกุลชาติ ได้กล่าวไว้ว่า “ขอให้ปลงใจเชื่อเสียเถิดว่า หลักจิตวิทยาในปัจจุบันนี้ นักจิตวิทยาเชื่อกันว่า สิ่งแวดล้อมนั้นมีอิทธิพลกว่ากรรมพันธุ์มากนัก ดังนั้นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุดของนักเรียน นักศึกษา คือ ครูอาจารย์และผู้บริหารสถานศึกษา ต่อมาคือบริเวณโรงเรียน วิทยาลัย และศูนย์ฝึกวิชาชีพ ต่อไปคือเครื่องมือและอุปกรณ์ ตลอดจนสื่อการเรียนการสอนทั้งหลายทั้งปวง รวมทั้ง

ความคิด คำพูด การกระทำในสถานศึกษา เป็นสิ่งแวดล้อมที่ทรงอิทธิพลต่อนักเรียน นักศึกษา ทั้งปวงความคิดสร้างสรรค์ จงรักภักดี จงพัฒนาให้สิ่งทั้งสี่นี้ทั้งปวงเหล่านี้มีคุณภาพ สิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างสรรค์คุณภาพนักเรียน นักศึกษาด้วย”

การจัดสภาพแวดล้อมมนุษย์เรานั้นมีส่วนประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็น “ร่างกาย” และส่วนที่เป็น “จิตใจ” ทั้งสองส่วนนี้เป็นที่พึ่งแก่กันและกันในนามของสิ่งที่เรียกกันทั่วไปว่า “ชีวิต” ในส่วนที่เป็น ร่างกายนั้น มีความเป็นรูปธรรมแสดงพฤติกรรมให้เห็นได้ง่าย ส่วนจิตใจเป็นนามธรรม พิจารณาให้เห็นพฤติกรรมที่แม้จริงรู้เห็นได้ยาก เพราะ “จิตมนุษย์นี้ไซ้ร่ายากแท้ยังถึง” ซึ่งจากคุณลักษณะดังกล่าวนี้เอง ทำให้นักปราชญ์ท่านจัด อันดับความสำคัญของกายและใจไว้แล้วว่า “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว”

โดยเหตุที่จริยธรรมเป็นเรื่องที่ต้องประสานสัมพันธ์กับจิตใจ ดังนั้นในงานการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนจึงควรต้องพยายาม “จัด” หรือดำเนินการให้สิ่งทั้งปวงในโรงเรียนที่เรียกรวม ๆ ว่า “สภาพแวดล้อม” ให้มีคุณลักษณะต่อการดึงดูดใจ เพื่อนักเรียนจะได้มีทัศนคติที่ดี และน้อมรับคุณลักษณะของสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านี้ ไปเป็นพฤติกรรม จริยธรรมของตนในที่สุด

สรุป

การจัดสภาพแวดล้อมให้เกื้อกูลต่องานการส่งเสริมจริยธรรมนั้น ผู้บริหารโรงเรียนต้องกำหนดขอบข่ายให้ครอบคลุมไปถึงสิ่งทั้งปวงในโรงเรียน ได้แก่ อาคารสถานที่บริเวณโรงเรียนวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียน กระบวนการ เรียนการสอน และการประพฤติปฏิบัติของบุคลากรทุกฝ่ายทุกคนในโรงเรียน เพราะทั้งหลายเหล่านี้ คือสภาพแวดล้อมของนักเรียนที่ต่างมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนได้ทั้งสิ้น ดังที่ จรูญ จัวนาน กล่าว ว่า “มนุษย์ ดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมจึงมีปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลา ผลจากการปฏิบัติ สัมพันธ์มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม และบุคลิกภาพของมนุษย์ กล่าวคือมนุษย์จะมีลักษณะอย่างไร ขึ้นอยู่กับเงื่อนไข สภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเขาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับที่แผนพัฒนาการศึกษา ได้สรุปเป็นข้อสังเกตไว้ว่าในการ พัฒนาจริยศึกษาของเด็กวัยประถมศึกษา สภาพแวดล้อมที่มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กในวัยนี้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่จำกัดอยู่ในบ้านและในโรงเรียน เป็นส่วนใหญ่ พฤติกรรมของครู ผู้ปกครองและชุมชนที่เข้าไปสัมผัสกับตัวเด็ก จะเป็นองค์ประกอบที่หล่อหลอมให้ เด็กแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจากเงื่อนไขที่ได้รับอันจะเป็นผลต่อการพัฒนาจริยศึกษาใน 2 ทิศทาง คือ ถ้า หากครู ผู้ปกครอง ตลอดจนสื่อมวลชน ได้เอาใจใส่ดูแลนักเรียน คอยควบคุมแนะนำให้นักเรียนมีระเบียบวินัย ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามอยู่เป็นประจำอย่างคงเส้นคงวา เด็กก็จะยึดถือและปฏิบัติตาม จนเป็นนิสัยติดตัว ตลอดไปแม้จะมีวัยสูงขึ้นและในขณะเดียวกัน ถ้าหากครู ผู้ปกครอง ชุมชนและสิ่งแวดล้อมที่เป็นตัวแบบอื่น ๆ ไม่ได้ ตระหนักถึงความสำคัญของพฤติกรรมที่ตนแสดงออกอันจะเป็นผลต่อพฤติกรรมของตัวเด็กแล้วพฤติกรรมที่ แสดงออกเหล่านั้นก็อาจจะเป็นตัวหล่อหลอมให้เด็กประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาได้ เช่น การแสดงกิริยา วาจาที่ก้าวร้าวรุนแรง ซึ่งเด็กจะยึดถือเป็นตัวอย่าง และถือว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกได้ เพราะถือว่าผู้ใหญ่ทำได้ เด็กก็อาจจะทำได้การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน โรงเรียนเปรียบเสมือนบ้านที่ 2 ของนักเรียน จะต้องมาอาศัย

คลุกคลีอยู่ด้วยเป็นเวลายาวนาน การดำเนินชีวิตของนักเรียนทุกคนที่โรงเรียนในแต่ละวันจะมีคำ สอนของครู เป็นเครื่องกำกับให้ดำเนินอยู่ในลู่ของผู้มีความรู้ และความประพฤติ โดยเฉพาะในด้านที่สอนให้เป็นผู้มี ความ ประพฤติปฏิบัติดีนั้น กล่าวได้ว่าสภาพแวดล้อมและบรรยากาศทั้งปวงภายในบ้าน คือโรงเรียนนั้น ๆ ควรจะ ต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับคำสอนของครูด้วย เพื่อจะได้เกื้อหนุนให้นักเรียนเห็นจริงและเกิดความศรัทธามั่นคง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้า และพัสดุภัณฑ์.
- กรมวิชาการ. (2544). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่ง สินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- จักรพรรดิ วัฒนา. (2555). *บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ต่อการจัดการศึกษาของ ประเทศไทย ในอนาคต*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- จตุพันธ์ วรรณภักตร์. (2539). *การศึกษาและการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- ชัยยุทธ โยธามาตย์. (2539). *การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- ชินรัตน์ สมสืบ. (2540). *หลักและระบบการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์.
- ทัศนีย์ ศุภเมธี. (2545). *หลักสูตรและแบบเรียนการประถมศึกษา*. ม.ท.ป., ม.ป.ป.
- ธีรวุฒิ ประทุมพนรัตน์. (2548). *การวิจัยเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ :คุรุสภาลาดพร้าว.
- ไพรัช เตชะรินทร์. (2539). *หลักและระบบการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (2540). *หลักการบริหารการศึกษา*. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. เล่มที่ 72 ก.
- รุ่ง แก้วแดง. (2544). *การประกันคุณภาพการศึกษาทุกคนทำได้ไม่ยาก*. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- สภากาการศึกษาแห่งชาติ. (2554). *มุมมองการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). *ปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.